

Az EBSCO adatbázisok országos használatának első három éve

Az országos licenc története

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Könyvtári Főosztálya 2003-ban három évre országos felhasználási szerződést kötött az amerikai EBSCO Information Services csoporthoz tartozó EBSCO Publishing adatbázis-forgalmazó vállalattal. A megállapodás szerint 2003-ban, 2004-ben és 2005-ben a magyar könyvtárak változatlan feltételekkel használhatják a szerződésben rögzített adatbázisokat. A hozzáférés kedvezményezettjeinek köre a közkönyvtárakon kívül kiterjed minden nyilvános könyvtárra, magában foglalja a felsőoktatási könyvtárakat, a szakkönyvtárakat, valamint közintézmények és nonprofit szervezetek könyvtárait, ideértve az egyházi, múzeumi és orvosi könyvtárakat is.

A konzorciumban részt vevő könyvtárak száma nincs korlátozva. A vállalati könyvtárak e konzorcium keretein belül nem kaphatnak hozzáférést, számukra az EBSCO egyéni szerződéseket kínál. Az NKÖM Könyvtári Főosztálya a Könyvtári Intézetet bízta meg az országos hozzáférés és használat koordinálásával.

A magyar könyvtárak egy tíz folyóiratcikk-adatbázisból álló csomaghoz kapnak hozzáférést az EBSCOhost keresőrendszeren keresztül. Az adatbázisok a következők: *Academic Search Premier*, *Business Source Premier*, *Regional Business News*, *MEDLINE*, *ERIC*, *MasterFILE Premier*, *Newspaper Source*, *Health Source – Consumer Edition*, *Health Source – Nursing/Academic Edition*, *Clinical Pharmacology*. Az EBSCO archiválásra igény szerint ingyenes CD-ROM adatbázisokat is (*Academic Periodicals Collection*, *Business Periodicals Collection*, *Biomedical Reference Collection*) a magyar könyvtárak rendelkezésére bocsát. A CD-ROM adatbázisokat a könyvtárak az online előfizetés esetleges megszűnése után is megtarthatják.

Az EBSCO Publishing nem kiadó, hanem aggregátori tevékenységet folytat, tehát más kiadóktól licencelt folyóiratok cikkeit szolgáltatja multidiszciplináris, illetve tematikus adatbázisokban. Néhány a legismertebb kiadói partnerek közül: *American Institute of Physics*, *Blackwell Publishing*, *Brill Academic Publishers*, *Elsevier Science*, *Harvard Business School Publishing*, *Routledge*, *Springer*, *Taylor & Francis*, *The MIT Press*. A teljes szöveg elérhetősége a kiadói szerződésektől függ, aszerint, hogy a kiadónak mekkora saját előfizetői táborra van. A kisebb tudományos társaságok vagy egyetemek kiadói gyakran a legfrissebb számok teljes szövegét is az EBSCO rendelkezésére bocsátják, a tekintélyesebb kiadók viszont 6–12 hónapra terjedő embargót szabhatnak a teljes szövegek esetében. Vannak olyan partnerek is, amelyek csak a cikkek indexeit és referátumát adják át. Az Academic Search Premier és a Business Source Premier adatbázisokban elérhető, teljes szöveggel szolgáltatott folyóiratok száma jelenleg meghaladja a 12 500-at, ebből a lektorált folyóiratok száma több, mint 4500.

Hozzáférés és képzés

A hozzáférés a licencszerződés aláírása után 2003 júniusában nyílt meg a magyar könyvtárak számára. A Könyvtári Intézet honlapja egy magyar nyelvű EBSCO információs oldallal bővült (<http://www.ki.oszk.hu/ebSCO>), amely mind a jelentkezési tudnivalókat, mind az elérhető szolgáltatások leírását tartalmazza. Már a nyári hónapokban nagyon sok könyvtár jelentkezett, különösen a felsőoktatási és szakkönyvtárak köréből. A hozzáférés hivatalos megnyitóját és az ehhez kapcsolódó sajtótájékoztatót 2003 szeptemberében tartották az Országos Széchényi Könyvtárban. A megnyitót követően az EBSCO munkatársai három egynapos képzést tartottak az OSZK-ban. A szeptemberi eseménysorozat

rozat újabb lendületet adott a jelentkezőknek: a megyei és a városi könyvtárak, valamint az orvosi könyvtárak jórészt 2003 őszétől kapcsolódtak be az adatbázisok használatába.

A szerződés értelmében az EBSCO évente kétszer, ősszel és tavasszal tart termékbemutatóval egybekötött képzést a magyar könyvtárosok számára. Mivel az EBSCO Publishingnak nincs magyar munkatársa, a rendezvények a közép-európai területi képviselők vezetésével angol nyelven zajlanak. A képzések helyszíne az Országos Széchényi Könyvtár, de 2005 őszétől egy-egy vidéki egyetemi könyvtárban is zajlik egynapos tréning. A képzések alkalmával tartott előadások felkerülnek a Könyvtári Intézet EBSCO-oldalára, így azok a könyvtárosok is nyomon tudják követni a legfrissebb információkat, akik nem tudtak részt venni a tréningen. Ugyanerről az oldalról további ugrópontok vezetnek el az EBSCO saját weboldalán található online segédanyagokhoz, útmutatókhoz. Elkészült egy magyar nyelvű használati útmutató is, amely az alapvető keresési módokat mutatja be.

Használati adatok

A szolgáltatást már 2003 nyarán használhatták a könyvtárak, de a szabadságok, a felsőoktatási intézmények nyári szünete és a jelentkezések folyamatosan növekvő száma miatt az első adatok még nem árultak el sokat az országos használati trendekről. A szeptemberi hivatalos sajtótájékoztató és az azt követő képzés után azonban az első hullámban jelentkezett könyvtárak már rendszeresen kerestek az adatbázisokban, így ebben a beszámolóban 2003 októberétől követjük nyomon az országos használati statisztikákat. A későbbiekben érdekes lesz az egyes lezárt évek adatait összehasonlítani, egyelőre azonban a használat tekintetében még egyfajta konszolidáció időszakában vagyunk.

Az EBSCOhost rendszerhez online adminisztratív felület tartozik, amelyen a könyvtárosok saját használói igényeinek megfelelően változtathatják a keresési lehetőségeket. Megváltoztathatják az adatbázisok sorrendjét, különböző nyelveken jeleníthetik meg a felületet, jelezhetik, hogy az adatbázisokban található folyóiratok közül melyekre fizet elő a könyvtár nyomtatott változatban. Minden EBSCO-használó könyvtár erre kijelölt adminisztrátora nyomon követheti az intézmény használati

statisztikáit. Az országos statisztikák megjelenítésére a konzorcium koordinátorának van lehetősége. A statisztikai adatok a keresőrendszernek szinte minden funkcióját lefedik.

Jelenleg 208 könyvtárnak van EBSCO-hozzáférése, amely szám a következő, könyvtártípusok szerinti megoszlást mutatja: 59 felsőoktatási könyvtár (egyes integrált intézmények esetében a kari könyvtárak külön-külön regisztrációval szerepelnek), 17 megyei és 56 városi könyvtár, 42 szakkönyvtár és 34 orvosi könyvtár.

A 2003. október 1. és 2005. október 31. közötti keresési adatokat alapul véve a következőképpen alakul a legerősebb *EBSCO-használó könyvtárak* sorrendje:

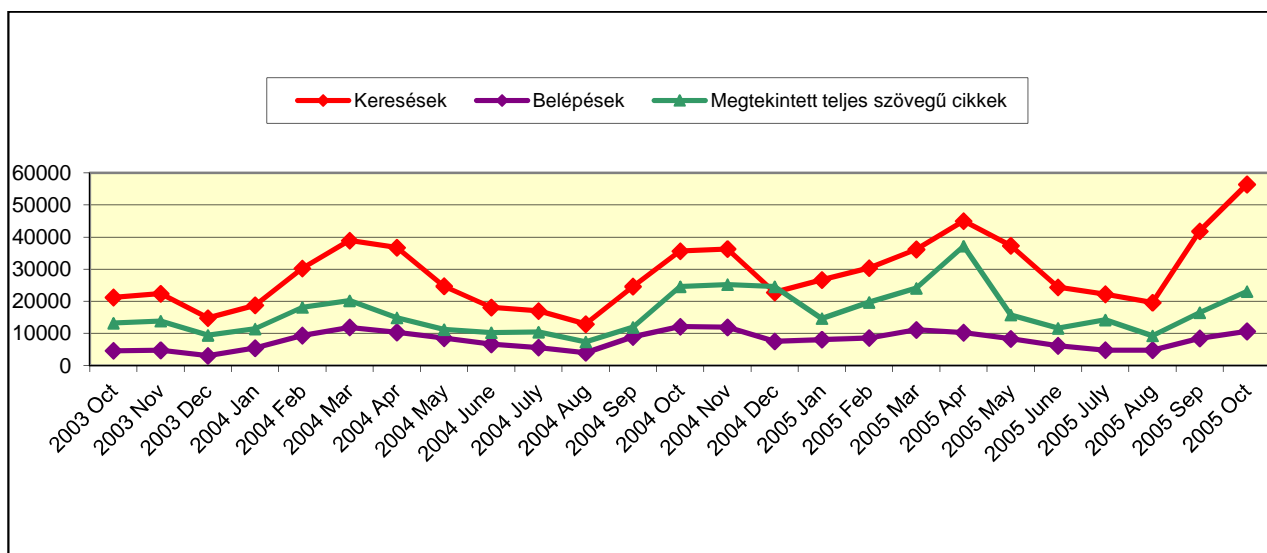
1. Közép-európai Egyetem Könyvtára
2. Pécsi Tudományegyetem Könyvtára
3. Budapesti Corvinus Egyetem, Központi Könyvtár
4. Debreceni Egyetem, Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
5. Semmelweis Egyetem, Központi Könyvtár
6. MTA Könyvtára és intézeti könyvtárai
7. Szegedi Tudományegyetem, Egyetemi Könyvtár
8. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
9. Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központ
10. Országos Széchényi Könyvtár

Az első tíz könyvtár jellemzően havi ezernél több keresést végez az őszi és tavaszi időszakokban, de a nagy egyetemeken (Pécs, Debrecen, Szeged, Corvinus Egyetem, Közép-európai Egyetem, Semmelweis Egyetem) ez a szám jelenleg 3000-tól 15 000-ig terjedhet. A havi száznál több keresés általában az első 40-50 könyvtár esetében is igaz, ebben a számban már országos szakkönyvtárak, orvosi könyvtárak és megyei könyvtárak is szerepelnek.

A 2003. október 1. – 2005. október 31. közötti időszakban az EBSCO adatbázisok használata a következő országos összesített statisztikai adatokat mutatja:

keresések: 715 169,
belépések: 195 610,
megtekintett teljes szövegű cikkek száma: 412 526.

A belépések, keresések és megtekintett cikkek havi alakulását az 1. ábra diagramja ábrázolja.

1. ábra

A használat tehát az őszi (október–november) és a tavaszi (március–április) hónapokban a leggyakoribb, míg a nyári hónapokban jelentősen visszaesik. Mivel a keresések trendjében a felsőoktatási intézmények használata érvényesül a legerősebben, valószínűleg ezzel magyarázható a téli időszak kereséseinek kisebb száma (karácsonyi szünet, majd januárban vizsgaidőszak).

Az országos EBSCO licenc folytatása

2005 októberében Budapestre érkezett *Tim Collins*, az EBSCO Publishing alapítója és vezérigazgatója, aki korábban még nem járt Magyarországon. Villámlátogatása alkalmával a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában az országos licenc első három évének tapasztalatairól, valamint a következő évi előfizetésről esett szó. *Koncz Erika* közgyűjteményi és közművelődési helyettes államtitkár arról tájékoztatta az EBSCO-delegációt, hogy a minisztérium további három évig folytatni kívánja az előfizetést. Ezalatt mindenképpen kívánatos lenne elérni, hogy az EBSCO adatbázisok használata a közkönyvtárakban is emelkedjen, ezzel együtt nagyobb figyelmet kell fordítani az adatbázisok tartalmának szakszerű megismertetésére a felhasználóképzés keretében.

Tim Collins és kollégái egy délelőtti szakmai programon is részt vettek, amelynek során ellátogattak a Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központba és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárába. Egy rövid kerekasztal-beszélgetés keretében talákoztak a legjobb EBSCO-használó könyvtárak képviselőivel is. Itt szó esett az EBSCO adatbázisok hozzáféréseinek kiterjesztéséről, vagyis a távoli hozzáférés engedélyezéséről a könyvtár honlapján keresztül abban az esetben, ha a honlap technikailag lehetővé teszi a beiratkozott olvasók azonosítását, mielőtt a keresési felületre jutnának. Az EBSCO jelen lévő kereskedelmi képviselői felajánlották segítségüket a promóciós tevékenységek és a további tréningek területén. Szóba kerültek az EBSCO legújabb adatbázisai, továbbá Tim Collins beszámolt az EBSCO Publishing kiadói kapcsolatainak alakulásáról is. Az EBSCO-nak sikerült meghosszabbítania a legfontosabb tudományos kiadókkal fennálló szerződéseit 2010-ig, ami garanciát jelent arra, hogy az adatbázisok tartalma nem fog drasztikusan változni a következő években.

További információ: <http://www.epnet.com/>,
<http://www.ki.oszk.hu/ebSCO>

Balogh Anna
(Könyvtári Intézet)